

עלון שבועי
מזרחית של

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

662 1116 3' 7/8 1" 10/16 22342 p' 078

הנושא: סוד הדגלים

וביארו מפרשי התרגום יונתן (קטורת סמים ועוד) את הסיבה שנרשם הפסוק הזה, כי מובא בתרגום יונתן בפרשת בהעלותך על פסוק "ויהי בנסוע" וז"ל: "ויהי כאשר היה רוצה

והיה ראוי להיות בו צורת שור צעיר, אך משה הנביא החליפו כדי שלא יזכר להם עוון העגל. ונשיא שהיה ממונה על צבא שבט ראובן אליצור בן שדיאור. ע"כ.

מבארים המפרשים, טעם הדבר שנחקק על דגלו של ראובן פסוק זה, לפי שפסוק זה נאמר על ידי בני יעקב אבינו בשעה שנאספו אצלו קודם מיתתו, ומובא בפסחים (נו). "ביקש יעקב לגלות את קץ הימין לבניו ונסתלקה ממנו שכונה אמר שמא ח"ו יש פסול במיתתו, אמרו לו בניו 'שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד' – אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד".

ולפיכך נכתב פסוק זה על דגל מחנה ראובן מפני שיעקב חשד את בניו שנכשלו בדבר עבירה כמו ראובן שחילל יצועיו, ושמעון בשכם. והיות וראובן ושמעון היה תחת דגל אחד - דגלו של ראובן, לפיכך נכתב פסוק זה על הדגל, להודיע לכל שלא חטאו.

אלא שעדיין מוטל עלינו להבין למה נבחר צורה של אילה.

ונראה לבאר בהקדם:

מסופר על מרן החפץ חיים זצ"ל, באחת הפעמים בהם נסע להשתתף בכנס של גדולי ישראל, התלווה אליו בנסיעתו הגאון רבי מאיר דן פלוצקי זצ"ל בעל ה"כלי חמדה".

כשנעצרה הרכבת באחת מתחנותיה בפולין, נאסף במקום קהל עצום אשר השתוקק לחזות בזיו פניו של גדול הדור. משלחת של רבנים ונכבדים שוגרה אל החפץ חיים זצ"ל בבקשה שיצא אל מול פני ההמון הממתין. אך החפץ חיים זצ"ל סירב לבקשתם.

מדוע מסרב רבינו לצאת אל הממתנים? שאלו רבי מאיר דן זצ"ל.

השיב לו הח"ח זצ"ל: כיצד אפשר בכלל לבקש מיהודי זקן שיחפש כבוד? הרי כבוד הוא ניסיון מסוכן.

והוסיף הח"ח זצ"ל וציטט מדברי רבי יהודה החסיד זצ"ל, שתמורת כל התענוגות הגשמיים מהם נהנה האדם בעולם הזה אין מנכים לו מחלקו לעולם הבא, אך תמורת הכבוד שהוא תענוג רוחני מנכים גם מנכים.

"ברצוני להשיב שתי תשובות" הגיב על כך רבי מאיר דן פלוצקי זצ"ל, ראשית סבורני שכדאי אפילו להפסיד מקצת מן העולם הבא ובלבד שתתמלא משאלתם של יהודים כה רבים. ושנית...

כאן החפץ חיים זצ"ל קטע את דבריו ואמר לו" די אין צורך להוסיף מאומה בשבילי מספיק הטעם הראשון שמעתי דעת תורה והנני מוכן ומזומן לעשות את המוטל עלי מיד ניגש לחלון הקרון כדי להיראות לפני הקהל המצפה בכיליון עינים למראה דמותו.

למדנו אפוא כי ראוי לו לאדם אפילו להפסיד מחלקו ב"עולם הבא" בלבד שיוכלו ליהנות מכך יהודים אחרים.

ומצאתי מקור לזה, באבות דרבי נתן (פרק ל"ח משנה ג') מובא: חרב בא לעולם על עינוי הדין ועל עיוות הדין ומפני המורין בתורה שלא כהלכה וכשתפשו את רשב"ג ואת רבי ישמעאל ליהרג. היה רשב"ג יושב ותוהה בדעתו ואומר: אוי לנו שאנו נהרגין כמחללי שבתות וכעובדי כוכבים וכמגלי עריות וכשופכי דמים.

אמר לו רבי ישמעאל בן אלישע: רצונך שאומר לפניך דבר אחד. אמר לו: אמור. אמר לו: שמא כשהיית מיסב בסעודה באו עניים ועמדו על פתחך ולא הנחתם שיכנסו ויאכלו.

אמר לו: השמים אם עשיתי כן, אלא שומרים היו לי יושבין על הפתח כשהיו עניים באים היו מכניסין אותן אצלי ואוכלין ושותין אצלי ומברכין לשם שמים.

אמר לו: שמא כשהיית יושב ודורש בהר הבית והיו כל אוכלוסי ישראל יושבין לפניך זחה דעתך עליך.

אמר לו: ישמעאל אחי מוכן אדם שיקבל את פגעו. וכו'.

וכן מובא במשנה ברורה (סימן נג, סעיף קטן ל"ה) בשם ספר חסידים: 'אמר לו רבי ישמעאל: שמא היית דורש ברבים ושמח לבך ונהנת מדברי תורה, אמר לו: אחי נחמתני'.

ולכאורה אם ככה יפסיקו התלמיד חכמים מלמסור שיעורי תורה ודרשות בכדי שלא יתחייבו בעונשים קשים ומרים?

אלא, באמת אם כוונתו בדרשותיו לטובת עצמו והעולם הבא שלו, אכן ראוי שיפסיק, אבל צריך שתהיה כוונתו אך ורק למען טובת הזולת, ואף שיפסיד מהעולם הבא שלו.

אחר שביארנו כי מוטל על האדם לוותר על חלק העולם הבא שלו למען הנאת הזולת. נבאר מה עניינה של האילה.

עוד מצינו, בספר לקט אמרים (ח"ב עמ' ט"ז, להגר"מ שכטר שליט"א) שהביא מעשה, שפעם בא מחבר ספר אל הרה"ק מצאנז זיע"א, וביקש הסכמה על ספרו. והר' מצאנז היה נמנע מלתת הסכמות. אבל אותו מחבר לא ויתר והפציר מאוד על הר' מצאנז, שיעיין לפחות מעט בספרו. פתח הרב את הספר ונפלו עיניו, שהמחבר עומד על השאלה, על הפסוק "כאיל תערוג על אפיקי מים" (תהילים מ"ב, ב). ומביא קושיית המפרשים: שהיה לו לכתוב או כאיל יערוג - לשון זכר. או כאילה תערוג - לשון נקבה. ומדוע ערבב הפסוק לשון זכר ונקבה יחד? והביא מחז"ל שאמרו (ב"ב ט"ז, זוה"ק בשלח דף נב,; ופנחס דף רמט:) שאילה זו רחמה צר, ובשעה שכורעת ללדת צועקת שבעים קולות כמספר תיבות של מזמור יענק, ומזמין לה הקב"ה דרקון (מין נחש) שמכישה בבית הרחם, ונקרע המקום ומתרחב, כדי שהעובר יוכל לצאת בשלום. וזה מה שאמר הקב"ה לאיוב (איוב ל"ט, א') "הידעת עת לדת יעלי סלע חולל אילות תשמור", שהקב"ה משגיח ושומר את האילה בעת לידתה. ועוד איתא בחז"ל (מדרש שוחר טוב תהילים מזמור מ"ב) על אילה זו שהיא חסידה שבחיות ורחמיה מרובים, ובעת שיש עצירת גשמים ויובש בעולם, באים כל החיות אל האילה ומבקשים ממנה שתתפלל עליהם, והיא זועקת להקב"ה וממציא להם מעין ושותות כולם.

והקשה אותו מחבר: ומה יקרה כאשר יזדמנו לאילה שני המצבים גם יחד, שבעת שהיא כורעת ללדת באות החיות ומבקשות ממנה להתפלל אל הקב"ה עבור הגשמים?

ומתוך: שבאותה שעה שוכחת האילה מעצמה ומכל יסוריה, ועושה את עצמה כ"איל" זכר שאינו מוליד וזועקת להשי"ת על חברותיה. וזה שאמר הכתוב "כאיל תערוג" שהאילה עושה עצמה זכר וזועקת להשי"ת על אפיקי מים. ע"כ. הרה"ק מצאנז התפעל מאוד מפירוש זה, ונענה ואמר שצריך לתת לאותו מחבר הסכמה, שאם לא היה לו מסירות נפש להשי"ת לא היה עולה בדעתו אימרה זו. עכ"ד.

ומבואר שה"אילה" היא סמל של מסירות נפש המתעלמת מצרותיה שלה עבור צרת חברתה.

אף ראובן הסכים לוותר על העולם הבא שלו בשביל לרדת למצרים ולהציל את השבטים מחרפת רעב, אלא שאביו לא הסכים עמו וקרא לו "בכור שוטה". אבל ראובן מלמדנו שלפעמים כדאי לוותר על העולם הבא שלך בשביל הנאת הזולת. וזאת מסמלת האילה לפיכך בדגלו של ראובן חקוק ציור של אילה.

ממשיך התרגום יונתן בן עוזיאל: דגל מחנה אפרים לצבאותם מערבה יחנו, ומחנותיהם בארבעת מילין מרובעים ודגלו היה ממש, שלשה צבעים כנגד שלשת המרגליות שבחשן לשם שבו ואחלמה. ובו חקוק ומפורש שמות שלשת השבטים אפרים ומנשה ובנימין. באמצעו כתוב: "וענן ה'

עליהם יומם בנסעם מן המחנה", ובו היה חקוק צורת תינוק ונשיא שהיה ממונה על צבא שבט בני אפרים אלישמע בן עמיהוד.

בביאור השייכות בין פסוק זה למחנה אפרים, כתבו המפרשים (פירוש יונתן הקדמון ונ"כ יהונתן) הואיל ובמחנה אפרים היה את שבטו של בנימין, שבית המקדש עתיד להיבנות בחלקו. ועליו נאמר (דברים לג), "חופף עליו כל היום" ועננים היו שרויים שם.

וראה ברמב"ן (פסוק ב) שכתב: "ושכינה לעולם במערב בגבול בנימין, שנאמר 'ולבנימין אמר ידד ה' ישכון לבטח עליו'".

בטעם הדבר שעל דגל אפרים נחקקה צורת תינוק, כתבו המפרשים שהוא על שם הכתוב (ירמיה לא, יט) "הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים". שפסוק זה מבטא את חיבת ה' לבניו בהיותם "ילד שעשועים".

ואפשר לומר טעם אחר לדמות התינוק, כיון שבנימין היה במחנה זה, וחלק של קדש הקדשים שבו ארון הברית היה בחלקו ובו היו הכרובים אשר פרצופיהם – פרצוף תינוק להם, כמבואר בגמרא בסוכה דף ה:

נסיים בחידוש מעניין שהובא בספר ציוני עה"ת לרבי מנחם ציוני (על הפרשה) שלדעתו היו שנים עשר דגלים כנגד שנים עשר שבטים ולכל אחד ציור אחר על הדגל והוא מפרט:

ארבע הדגלים העיקריים היו מצוירים דמות חיות הקודש: 'אריה' 'אדם' 'שור' ו'נשר'. על דגל יהודה היה צורת אריה על שם "גור אֲרִיָה יְהוּדָה" (בראשית מט, ט). על דגל ראובן היה צורת אדם על שם הדודאים שמצא בשדה שהם צורת אדם שנאמר "וַיִּמְצָא דוֹדָאִים בְּשָׂדֶה" (בראשית ל, יד). על דגל אפרים היה צורת שור על שם "בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ" (דברים לג, יז). על דגל דן היה צורת נשר על שם "כְּנָשָׁר יָעִיר קִנּוֹ" (דברים לב, יא) וכן על שהוא היה מאסף למחנה ישראל ומזרז את כולם, כאשר גופו של הנשר היה צורת נחש שנאמר "הִי דָן נָחָשׁ" (בראשית מט, יז) ואילו כנפיו כנפי נשר הרומזים לרחמים ('דרשות על התורה' לר' יהושע אבן שועיב פרשת במדבר דף נח: ד"ה ובדגל דן צורת נשר, וכתב שהיא קבלה בידי חכמי ישראל).

גם לשאר השבטים היו דגלים קטנים משלהם ובהם היו ציורים: לשמעון – צורת מבצר עיר שכם. ליששכר – חמור גרם. לזבולון – אניה. לנפתלי – אילה שלוחה. לגד – צורת גדוד. לאשר – צורת זיתים. לבנימין – זאב. למנשה – צורת ראם.

וכך כתב השל"ה הקדוש: עוד אעתיק לשון הציוני זה לשונו, הדבר מקובל איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה, כי בדגל ראובן היה בו צורת אדם, והיה חקוק בו שלוש אותיות מאבות העולם, 'ב' מאברהם 'צ' מיצחק 'ע' מיעקב, והיו האותיות מזיו השכינה, ושלושה צירופים משם של הו"ה, הוה"י הו"ה הה"י. ובדגל יהודה צורת 'אריה', ואותיות א"י מג' אבות, ושלושה צירופים משם הויה יה"ה יה"ו יוה"ה. דגל אפרים צורת שור, ושלוש אותיות מג' אבות רח"ק, ושלושה צירופים שם הויה יה"ה והה"י ויה"ה. דגל דן צורת נשר, ושלוש אותיות מג' אבות מק"ב, מ' מאברהם ק' מיצחק ב' מיעקב, ושלושה צירופי שם הויה יה"ו הי"ה הה"ו. נשאר ה' מאברהם, הוסיף האל יתברך 'י' משמו, והיה י"ה שבו נברא העולם. והעמיד הקב"ה עמודים למעלה, וענן למטה מן הארון, ובאותן שני עננים היו חקוקים אלו שתי האותיות. ובעת שרצה הקב"ה להסיע את המחנות, היה העמוד שבו י"ה קבוע נוסע מעל הארון, והיו ארבעה ענני כבוד שבהם א"י בצ"ע רח"ק מק"ב נוסעים, עכ"ל הציוני.

מובא בשם צדיקים על פירוש רש"י בפרשת במדבר "מתוך חיבתן מונה אותן בכל שעה". דהרי בספירת העומר איכא מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי, ואמר דכל זה עד ראש חודש סיון. אך מר"ח סיון כבר אי אפשר לספור רק הימים והשבועות ומתחילין לספור את השעות – מתוך גודל החיבה מונה אותן "בכל שעה".

כתב בבן איש חיל (ח"ד, דרשת כלה א'): הנה בכל שנה ושנה בבוא הזמן הזה מר"ח סיון ועד חג השבועות יתעורר הדבר להיות כבראשונה ובכל שנה כשיזכו ישראל, ויכולו לעשות באלו הימים אותה הבחינה ממש שעשו אבותינו במותן תורה ובלבד שיהיו מוכנים כאשר הוכנו אבותינו. ולכן הירא את ה' יכון עצמו מר"ח ואילך. וזה פירושו של הפסוק (יתרו י"ט, א') "בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני", פירוש, שתחשוב תמיד שהיום הזה באו כאילו כל שנה מחדש, ובזה תקנה יראת ה' לחיים.

על יום ר"ח סיון כתב האור החיים הקדוש (פרשת יתרו פרק יט פסוק ב) "ויסעו מרפידים", קשה למה אחר המוקדש, כי פסוק זה היה לו להקדים קודם פסוק שלפניו שאמר באו מדבר סיני, ואולי שהוא על דרך אומרים (ב"ר נה ח): אהבה מקלקלת השורה להקדים המאוחר, שלהיות כי הוא זה יום המקווה לבורא, לתורה, לעולם, לעליונים, ולתחתונים, ומיום הבריאה הם יושבים ומצפים מתי יבואו בני ישראל מדבר סיני, לזה כשהגיעו שמה לא עצרו כח לספר סדר הדבר, ותיכף קדמה ההודעה באומרו ביום הזה באו וגו', הגיע חשוק ונחשק לחושק וחשוק, ושמחו שמים וארץ, כי זה הוא תכלית הבריאה ותקותה, ואחרי כן חזר הכתוב להודיע פרטן של דברים.

על כן זה היום אשר אנו באים מדבר סיני בכל שנה ושנה, הלא הוא יום ראש החודש השלישי, ביום הזה מתחיל היחור הגדול והנפלא "הגיע חשוק ונחשק לחושק וחשוק ושמחו שמים וארץ כי זה הוא תכלית הבריאה ותקותה".

ומן הראוי לקיים החל מהיום הקדוש ראש חודש את דברי הספה"ק עבודת ישראל (ענייני שבועות) וז"ל: ולזה צריך כל אדם כשבא ראש חודש סיון עד חג השבועות לקרות באותו עסק התורה ולהמשיך לו זה הקדושה שנתגלה ביום הזה. ע"כ.

וכך כתב בספה"ק זרע קודש להרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע וז"ל: הנה ראש חודש סיון באו ישראל למדבר סיני ובא להם אז הכח הקדושה שיוכלו לומר נעשה ונשמע אח"כ בלב שלם, כי אמרו ז"ל יצרו של אדם מתגבר וכו' ואלמלא הקב"ה עוזרו לא היה יכול לו, וזה העזר אלקי בא להם תיכף בראש חודש וז"ש אלו קרבנו לפני ה' סיני ולא נתן לנו את התורה דינו, רק שרצה ית' שיוציאו ישראל מכח אל פועל זה העזר שאמרו בפה נעשה ונשמע שיחזיק לנו ית' טובה על זה שאמרנו נעשה ונשמע. וכו'. ע"כ.

אם כן מן הראוי לנצל מיום ראש חודש להגביר חילו הן בלימוד התורה והן בריבוי תפילה ודמעות שיזכה לקבלת התורה באמת.

כי ההכנה הראויה והאמיתית הנצרכת ליום הגדול של מתן תורה הוא לימוד תורה ותפילה, וכמו שכתב בספה"ק מאור ושמש (פרשת במדבר) וז"ל: ... וזהו כונת הספירה לתקן המידות מאחת לאחת עד יום הקדוש המוכן לקבלת התורה. ועל ידי התאמצות גם בתפלה יתגלו האורות העליונים. כי מי אשר אינו עוסק בתורה ובתפלה בדחילו ורחימו, לא יכול לבוא לתכלית השלימות לקבל הארה הגדולה אשר אנחנו מקוים אליה ביום הקדוש הבא, ודוקא על ידי שניהם התורה והעבודה זו תפלה. עכ"ל.

קו "אור הגאולה"

דברי חיזוק, תורה ומוסר להפיץ את אור הגאולה

מספר המערכת 0796065479

שלוחה 2 - שיעורי הרב איתי בן אהרן